

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 2015, Αρ. 1 (2015)

Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά, στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή: Πρακτικά 5ου Συνεδρίου

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**5^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**
19-21 Ιουνίου 2015

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας και
Θρησκευμάτων

« Λειτουργίες νόησης και λόγου στη συμπεριφορά,
στην εκπαίδευση και στην ειδική αγωγή »

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2016

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

~~Παπαδάτος Γιάννης~~
~~Πολυγρονοπούλου Σταυρούλα~~
~~Μπαστάς Αγγελική~~

ISSN: 2529-1157

ΑΘΗΝΑ

**Μια φορά και ένα καιρό ήταν ...τα χρώματα: Ένα
θεατρο-παιδαγωγικό πρόγραμμα σε άτομα με
νοητική υστέρηση**

Μαρία Κλαδάκη, Ασημίνα Τσιμπιδάκη, Μαρία Δάρρα

doi: [10.12681/edusc.266](https://doi.org/10.12681/edusc.266)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κλαδάκη Μ., Τσιμπιδάκη Α., & Δάρρα Μ. (2016). Μια φορά και ένα καιρό ήταν ...τα χρώματα: Ένα θεατρο-παιδαγωγικό πρόγραμμα σε άτομα με νοητική υστέρηση. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, 2015(1), 643-652. <https://doi.org/10.12681/edusc.266>

Μια φορά και ένα καιρό ήταν ...τα χρώματα: Ένα θεατρο-παιδαγωγικό πρόγραμμα σε άτομα με νοητική υστέρηση

Κλαδάκη Μ.
Λέκτορας ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
mkladaki@rhodes.aegean.gr

Τσιμπιδάκη Α.
Επικ. Καθηγήτρια ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
tsimpidaki@rhodes.aegean.gr

Δάρρα Μ.
Λέκτορας ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου
darra@aegean.gr

Περίληψη

Πολυάριθμες μελέτες τονίζουν πως οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών με νοητική υστέρηση απαιτούν εξειδικευμένες μορφές μάθησης και διδασκαλίας. Η παρούσα ερευνητική μελέτη αφορά μια έρευνα δράσης, που εφαρμόστηκε σε κέντρο ημερήσιας φροντίδας ατόμων με αναπηρίες στη πόλη της Ρόδου. Ειδικότερα, το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 21 άτομα, εκ των οποίων οι 3 ήταν εκπαιδευτριες, 9 φοιτητές/τριες του τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου και 9 εκπαιδευόμενοι ηλικίας 10 -13 ετών (Μ.Ο.=12,5) με μέτρια νοητική υστέρηση. Η παρέμβαση περιελάμβανε αρχικά μια άτυπη αξιολόγηση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των εκπαιδευόμενων και ακολούθησε η εφαρμογή του προγράμματος με τεχνικές της δραματικής τέχνης. Οι τεχνικές που εφαρμόστηκαν πραγματεύονταν την έννοια της διαφορετικότητας μέσα από μια ιστορία που έχει σχέση με τα χρώματα στη φύση. Όπως τα χρώματα είναι διαφορετικά και συνθέτουν την ομορφιά στη φύση, έτσι και οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί συνθέτοντας την ομορφιά του κόσμου. Η εφαρμογή του προγράμματος περιελάμβανε την συμμετοχή τόσο των φοιτητών/τριών, όσο και των εκπαιδευόμενων σε μια θεατρική παράσταση, που ανέβηκε στο Δημοτικό Θέατρο Ρόδου σημειώνοντας μεγάλη επιτυχία. Το θεατρικό έργο δημιουργήθηκε από τις εκπαιδευτριες με τη συνδρομή των φοιτητών/τριών. Η αξιολόγηση του προγράμματος κατέδειξε σαφή βελτίωση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των εκπαιδευόμενων, ενώ παράλληλα τόνωσε την αυτοπεποίθηση και έδωσε νέα ώθηση στις διαπροσωπικές και κοινωνικές τους σχέσεις.

Λέξεις-Κλειδιά: θεατρο -παιδαγωγικό πρόγραμμα, νοητική υστέρηση, δραματική τέχνη, ειδική αγωγή

Abstract

Numerous studies emphasize that the special educational needs of children with mental retardation require specialized forms of learning and teaching. This research study concerns a research action, implemented in day care centre for people with disabilities in the city of Rhodes. In particular, the sample consisted of 21 people, of which 3 were trainers, 9 students of the Aegean University (Department of Primary Education) and 9 students aged 10 -13 years (average = 12.5) with moderate mental retardation. The intervention included an initial informal assessment of special educational needs of learners, followed by the implementation of the program with techniques of dramatic arts. The techniques applied to discuss the concept of diversity

through a story that is related to the colours in nature. As the colours are different and make up beauty in nature, so people are different composing the beauty of the world. Implementation of the program included the participation of both students, and learners in a theatrical performance, staged at the National Theatre of Rhodes with great success. The play was created by the trainers with the assistance of students. The evaluation of the program showed clear improvement of communication skills of trainees, while strengthened their confidence and helped their interpersonal and social relations.

Keywords: Drama in education, mental retardation, special education

Εισαγωγή

Σύγχρονες ερευνητικές μελέτες, επισημαίνουν πως οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών με νοητική υστέρηση απαιτούν εξειδικευμένες μορφές μάθησης και διδασκαλίας. Οι παιγνιώδεις και βιωματικοί τρόποι προσέγγισης όπως το θεατρικό παιχνίδι και το παιχνίδι ρόλων επιδρά θετικά στην αποτελεσματική επικοινωνία και συντελεί στην εσωτερική οργάνωση της σκέψης των μαθητών με νοητική υστέρηση (ιδίως ελαφριάς-μέτριας μορφής). Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι τα παιδιά μπορούν να βιώσουν μοναδικές εμπειρίες που συνδυάζουν παιχνίδι, φαντασία, τέχνη, κίνηση και δραματοποίηση. Συνάμα, μπορούν να ενεργήσουν ελεύθερα σε ένα περιβάλλον που τους επιτρέπει να δημιουργήσουν, να προσπαθήσουν ξανά, χωρίς να φοβούνται ότι αξιολογούνται, ελέγχονται ή κινδυνεύουν να απορριφθούν (Τσιμπιδάκη, Κλαδάκη, κ.α., 2007).

Τα θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα ανήκουν στην ευρύτερη οικογένεια του θεάτρου στην εκπαίδευση. Είναι ένα είδος «εναλλακτικού» θεάτρου για παιδιά και νέους με έμφαση στα κοινωνικά θέματα και προσφέρει βιωματική και δημιουργική μάθηση (Σέξτου, 2007). Συνήθως, περιλαμβάνουν θεατρικά παιχνίδια και βιωματικά εργαστήρια βασιζόμενα στις αρχές της αρχής της θεατρικής τέχνης καθώς και μια σύντομη θεατρική παράσταση που λειτουργεί ως ερέθισμα για περαιτέρω συζήτηση, όπου οι μαθητές συμμετέχουν ως ενεργοί θεατές για τη λήψη αποφάσεων ή την επίλυση προβλημάτων γύρω από το θέμα του προγράμματος (Σέξτου, 2005).

Τα θεατρικά παιχνίδια που περιλαμβάνονται στα θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα επιτρέπουν στα παιδιά να δραματοποιούν γεγονότα από τον κόσμο της φαντασίας, να αναπλάθουν την πραγματικότητα και να επαναπροσδιορίζουν τις εμπειρίες τους μέσα από διεργασίες απελευθερωμένες από χωροχρονικά όρια και περιορισμούς. Τα θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα δεν είναι μόνο ψυχαγωγία. Είναι μία σύνθετη δημιουργική και συλλογική μέθοδος που αξιοποιεί την τέχνη στην εκπαιδευτική πράξη (Τσιμπιδάκη, Κλαδάκη, κ.α., 2009).

Η συμβολή των προγραμμάτων αυτών στην ανάπτυξη των παιδιών κρίνεται ιδιαίτερα πολύτιμη και αποκτά ζωτική σημασία όταν σχεδιάζεται και εφαρμόζεται για παιδιά με ειδικές ανάγκες. Τα θεατρικά παιχνίδια συμβάλλουν στην ενίσχυση των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων μεταξύ των παιδιών, στη δημιουργία ομάδων και στην ανάπτυξη ή βελτίωση κοινωνικών δεξιοτήτων, κ.ά. Ειδικότερα, αποτελούν μία διαδικασία αλληλεπίδρασης, αφού κάθε παιδί που συμμετέχει σ' αυτά κινείται, μιλάει, πράττει, ασκεί και δέχεται επιρροή από τις πράξεις και τη συμπεριφορά των άλλων παιδιών (Κοντογιάννη, 2000).

Σύμφωνα με το Γενικό Πλαίσιο Αναλυτικού Προγράμματος Ειδικής Αγωγής (Π.Δ. 301/96, ΦΕΚ 208 Α', 29.08.1996), η θεατρική αγωγή αποτελεί βασική επιδίωξη στην εκπαιδευτική ολοκλήρωση των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Ειδικότερα, για την υλοποίηση του προγράμματος της παρούσας έρευνας

επικεντρωθήκαμε στις ακόλουθες περιοχές του Αναλυτικού Προγράμματος: α) την *Κοινωνική Προσαρμογή* με έμφαση στην κοινωνική συμπεριφορά και συνεργασία με άλλους και β) στις *Δημιουργικές Δραστηριότητες* με έμφαση στην Αισθητική αγωγή και τις Τέχνες: θεατρικό παιχνίδι προ-θεατρικές ασκήσεις και χειροτεχνία (ζωγραφική και κολάζ κ.α.). Με βάση το περιεχόμενο του Αναλυτικού Προγράμματος η εργασία βασίστηκε στις ακόλουθες δεξιότητες, στάσεις και εμπειρίες:

- *Δεξιότητες*: αντιληπτικές, νοητικές, κοινωνικές, κινητικές.
- *Στάσεις*: φαντασία, αποδοχή των άλλων, συνεργατικότητα, κοινωνικοποίηση, υπομονή, αυτο-έκφραση, αυτοεκτίμηση,
- *Εμπειρίες*: αισθητικές, επικοινωνίας, ελεύθερου χρόνου, κοινωνικές (Χρηστάκης, 2002).

Μεθοδολογία

Η παρούσα ερευνητική μελέτη στηρίζεται σε μια έρευνα δράσης που εφαρμόστηκε σε χώρους του Πανεπιστήμιο Αιγαίου, στα πλαίσια προγραμμάτων δημιουργικής απασχόλησης και εκπαίδευσης. Τα προγράμματα αυτά εντάσσονται σε εθελοντικές δράσεις και στηρίζονται στη φιλοσοφία της «κοινοτικής φροντίδας».

Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Για την υλοποίηση ενός θεατροπαιδαγωγικού προγράμματος κρίνεται αναγκαίος ο σχεδιασμός ενός σαφούς πλαισίου επιδιωκόμενων εκπαιδευτικών στόχων για την ορθή επιλογή των εφαρμογών των δραστηριοτήτων και των παιχνιδιών. Η αρχική μελέτη επιτρέπει στη συνέχεια την αποτίμηση του προγράμματος και τον περεταίρω ερευνητικό σχεδιασμό (Wall, 2011).

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να μελετήσει τις δυνατότητες συμβολής των θεατροπαιδαγωγικών προγραμμάτων στη βελτίωση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων, στην γενικότερη κοινωνική και συναισθηματική συμπεριφορά στην των παιδιών με νοητική υστέρηση, ώστε να συμβάλει στην εργασία –σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο– όλων όσων εμπλέκονται στην εκπαίδευση αυτών των παιδιών.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας ήταν τα ακόλουθα:

- Μπορούν τα θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα να συμβάλλουν αφενός στην τόνωση των διαπροσωπικών και κοινωνικών σχέσεων των παιδιών με νοητική υστέρηση και αφετέρου στην τόνωση της αυτοπεποίθησης, της αυτοεκτίμησης και γενικότερα στη κοινωνικο-συναισθηματική συμπεριφορά των παιδιών με νοητική υστέρηση;
- Ποια είναι η επίδραση των θεατροπαιδαγωγικών προγραμμάτων στην καλλιέργεια της ομαδικότητας, στην συνεργατική διάθεση και στη συμμετοχή των παιδιών στην κοινωνική ζωή;
- Ποια είναι η επίδραση του θεατροπαιδαγωγικού προγράμματος στο συναισθηματικό & συμπεριφορικό επίπεδο των παιδιών με νοητική καθυστέρηση;

Δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν 21 άτομα, εκ των οποίων οι 3 ήταν εκπαιδύτριες, 9 φοιτητές/τριες του τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου και 9 εκπαιδευόμενοι ηλικίας 10 -13 ετών (Μ.Ο.=12,5) με μέτρια νοητική υστέρηση. Οι εκπαιδευόμενοι παρακολουθούν δημόσιο Ειδικό Σχολείο και έρχονται δύο φορές την εβδομάδα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου για δημιουργική απασχόληση.

Μέσα συλλογής δεδομένων και διαδικασία

Η παρέμβαση περιελάμβανε αρχικά μια άτυπη αξιολόγηση των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών των εκπαιδευόμενων και ακολούθησε η εφαρμογή του προγράμματος με τεχνικές της δραματικής τέχνης. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η συμμετοχική παρατήρηση. Οι παρατηρητές είχαν την ευκαιρία να συμμετέχουν με διάφορους τρόπους: ως εκπαιδύτριες, ως εκπαιδευόμενες, και ως μέλη της ομάδας των παιδιών. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το χρονικό διάστημα Μαρτίου-Ιουνίου 2014. Οι παρατηρήσεις ολοκληρώθηκαν σε 12 συναντήσεις, απογευματινές ώρες, σε χώρο του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Οι θεατρικές τεχνικές που εφαρμόστηκαν πραγματεύονταν την έννοια της διαφορετικότητας μέσα από μια ιστορία που έχει σχέση με τα χρώματα στη φύση. Όπως τα χρώματα είναι διαφορετικά και συνθέτουν την ομορφιά στη φύση, έτσι και οι άνθρωποι είναι διαφορετικοί συνθέτοντας την ομορφιά του κόσμου.

Το Σχεδιάγραμμα υλοποίησης των συναντήσεων του προγράμματος είχε την ακόλουθη δομή: Οι πρώτες συναντήσεις (1^η-2^η) αφορούσαν την γνωριμία, την εξοικείωση & το δέσιμο ομάδας. Οι συναντήσεις που ακολούθησαν (3^η-12^η) αφορούσαν την υλοποίηση δράσεων που σχεδιάστηκαν και περιελάμβαναν θεατρικά παιχνίδια, παιχνίδια ρόλων, κατασκευές κ.α. Η εφαρμογή του προγράμματος περιελάμβανε την συμμετοχή τόσο των φοιτητών/τριών, όσο και των εκπαιδευόμενων σε μια θεατρική παράσταση, που ανέβηκε στο Δημοτικό Θέατρο Ρόδου σημειώνοντας μεγάλη επιτυχία. Το θεατρικό έργο δημιουργήθηκε από τις εκπαιδύτριες με τη συνδρομή των φοιτητών/τριών. Σύμφωνα με την υπόθεση, ένας μεγάλος ζωγράφος, αποκαμωμένος, κάθεται να ξεκουραστεί σε μια πολυθρόνα και αποκοιμείται πριν προλάβει να ολοκληρώσει τον πίνακά του. Τότε βρίσκουν την ευκαιρία τα χρώματα της παλέτας να σηκωθούν και αποφασίζουν να ολοκληρώσουν μόνο τους τον πίνακα. Όμως τα πράγματα περιπλέκονται όταν το κάθε χρώμα θεωρεί πως είναι το ομορφότερο και ότι ο πίνακας δεν θα πρέπει να έχει άλλο χρώμα παρά μόνο το δικό του. Τι θα γίνει τελικά; Ποιο χρώμα θα επικρατήσει; Ποια θα είναι η τελική απόφαση για τον σπουδαίο πίνακα;

Για την παράσταση χρησιμοποιήθηκαν :

- ορισμένα έπιπλα και μικροαντικείμενα σκηνής (φροντιστηριακό υλικό),
- μια μεγάλη οθόνη προβολής (που στην υπόθεση του έργου ήταν ο πίνακας του ζωγράφου) και
- ο προτζέκτορας (projector) του θεάτρου συνδεδεμένος με ηλεκτρονικό υπολογιστή, που αξιοποιήθηκε για τις χρωματικές εναλλαγές του πίνακα ζωγραφικής σύμφωνα με την υπόθεση του έργου. Ο ηλεκτρονικός υπολογιστής συνδέθηκε και με το σύστημα ήχου του θεάτρου για την καλύτερη ακουστική απόδοση μουσικών αποσπασμάτων που συνόδευαν το θεατρικό έργο.

Τόσο στα σκηνικά, όσο και στα κοστούμια βασικός στόχος ήταν να χρησιμοποιηθούν επιπλέον κατασκευές με απλά υλικά που θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε μαζί με τους εκπαιδευόμενους. Έτσι, -για παράδειγμα- εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενοι συνεργάστηκαν για να δημιουργήσουν χάρτινα 'καπέλα' για τα παιδιά που παρίσταναν τα χρώματα της παλέτας. Οι κατασκευές εντείνουν το εύρος προσοχής των παιδιών, την επιμονή, και βελτιώνουν την αίσθηση δεξιοτεχνίας (Honig, 2006). Επιπλέον ενισχύουν το δέσιμο της ομάδας, καθώς όλοι μαζί 'δουλεύουμε' για ένα κοινό σκοπό.

Όσον αφορά τους θεατρικούς ρόλους, τον κάθε ρόλο τον αναλάμβανε ένα 'ζεύγος' που αποτελούνταν από έναν φοιτητή ή μια φοιτήτρια και έναν ή μια εκπαιδευόμενο/η. Έτσι οι εκπαιδευόμενοι -πολλοί από τους οποίους ανέβαιναν για πρώτη φορά στη σκηνή του θεάτρου- αισθάνονταν, από τη μια, ασφάλεια και από την

άλλη, αυτοπεποίθηση καθώς συμμετείχαν ενεργά σε μια θεατρική παράσταση στο Δημοτικό θέατρο της πόλης τους. Το άγχος παραμερίστηκε και τη θέση του πήρε ένα χαμόγελο ευχαρίστησης.

Στη συνέχεια παρατίθεται το θεατρικό κείμενο όπως αυτό δημιουργήθηκε από την ερευνητική ομάδα και παρουσιάστηκε ως έργο στο Δημοτικό Θέατρο Ρόδου:

Παρουσίαση του θεατρικού έργου:
Τα χρώματα του κόσμου¹

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Μια ιστορία θα σας πω
Λίγο παράξενή θαρρώ
Μα πέρα για πέρα αληθινή
Αφού έγινε στ' αλήθεια
Και δε λέω παραμύθια

Ήταν κάποτε που λέτε
σε μια παλέτα στρογγυλή
ενός ζωγράφου ξακουστού
και στα πέρατα του κόσμου αρεστού
μια παρέα από μπογιές
που έκανε πολλές λαδιές

ΖΩΓΡΑΦΟΣ

(μπροστά στο πίνακα ζωγραφίζει.

Πρόκειται για ένα μεγάλο άσπρο φόντο με περιγράμματα κάποιων σχεδίων)

Εε! Λοιπόν δε χωρά αμφιβολία
είμαι μεγαλοφυΐα!
πως το σκέφτηκα αυτό
τον πίνακα τον φοβερό
που κι ο Πικάσο θα τον ζήλευε θαρρώ!
(χτυπά το ρολόι του τοίχου)
Μόνο που δε θα προλάβω,
τα χρώματα να συμπεριλάβω
[...]

Νύσταξα πολύ,
δε μου πάει η ζωγραφική
με κουράζει στο πι και φι

(Χασμουριέται. Ακούγεται ένα παιδικό νανούρισμα και μετά ένα μακρόσυρτο
ροχαλητό. Ξεκινά μια παιχνιδιάρικη μουσική. Σιγά σιγά σηκώνονται τα χρώματα της
παλέτας) στην αρχή λίγο φοβισμένα. Μετά από λίγο ξεθαρρεύουν

ΧΡΩΜΑ

Χαίρομαι τόσο πολύ που μου 'ρχεται να τραγουδήσω

ΟΛΟΙ:

Αχ! όχι μη! Μη μας το κάνεις αυτό μη!

¹ Επιμέλεια κειμένων: ερευνητική ομάδα. Για λόγους συντομίας παρουσιάζονται τα κύρια σημεία της υπόθεσης και όχι ολοκληρωμένο το θεατρικό έργο.

ΧΡΩΜΑ

Μα γιατί;
(δοκιμάζει τις νότες) Μι μι μιμι! φα φα φααα
(διορθώνει τη φωνή) Χμμ!

(τραγουδά με κέφι και ρυθμό
το γνωστό τραγούδι της Γιουροβίζιον)
avanti fafafa fa,
sol fa, sol fa
mi mi mi mi
do si, do si, do -si -do

ΟΛΟΙ (ΤΑ ΧΡΩΜΑΤΑ):

-Φτάνει!
-Βαρέθηκα!
-Εγώ θέλω τη Καλομοίρα,
-Τώρα μαύρη μας μοίρα!
-Εγώ πάλι θέλω τον Μαρτάκη

*(Ξαφνικά οι φιγούρες που στέκονταν ακίνητες μπροστά από το σχέδιο του ζωγράφου
ως μέρος αυτού του πίνακα, κινούνται. Φορούν άσπρα ρούχα γιατί ο ζωγράφος δεν
πρόλαβε να βάλει χρώματα στον πίνακά του. Δείχνουν να δυσανασχετούν με τη
φασαρία που επικρατεί.)*

ΑΝΘΡΩΠΟΣ 1

Ε! Έ! Εσείς κάντε ησυχία
Μας προκαλείτε ανησυχία
(τα χρώματα κοιτιούνται μεταξύ τους με απορία)

ΧΡΩΜΑ

Ποιοι είστε εσείς και τι κάνετε εδώ;
Και τώρα που σας καλοβλέπω,
γιατί το χρώμα αυτό,
το ουδέτερο λευκό;

ΑΝΘΡΩΠΟΣ 1

Φαίνεται σαν να μην έχεις ιδέα από πίνακες ζωγραφικής
Και είσαι και χρώμα περιωπής !

ΑΝΘΡΩΠΟΣ 2

Εμείς δεν έχουμε ακόμα τελειοποιηθεί.
Είμαστε σχήματα σε πίνακα που δεν έχει ολοκληρωθεί.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ 3

Μας λείπει χρωματάκι
και με δύο πινελιές
θα γίνει ο πίνακας αυτός
ένας και μοναδικός!

Στις γκαλερί τις πιο καλές
ο πλέον ακριβός!

ΧΡΩΜΑ
Τι μου λες;

*(Και κάπως έτσι, Τα χρώματα αναλαμβάνουν να ολοκληρώσουν τα ίδια τον πίνακα.
Ξεκινά το μπλέ χρώμα):*

ΧΡΩΜΑ ΜΠΛΕ
Κοιτάζτε τι θα κάνω
Και όλα στο λεπτό!
θα βάλω χρώμα ζωντανό
σε ένα πίνακα θαμπό
μια και δύο
το μπλε το χρώμα βάζω εδώ!

*(Ο λευκός πίνακας του ζωγράφου που ουσιαστικά αποτελεί πίνακα προβολή της οθόνης
του υπολογιστή γίνεται αυτόματα όλος μπλε χωρίς να αλλάξει κάτι άλλο στο σχέδιο)*

ΧΡΩΜΑ ΜΠΛΕ
Λοιπόν τι λέτε;
Δεν είναι μια ομορφιά μια επιτυχία;
Όλος ο πίνακας στα μπλε!!
Νιώθω μια ευτυχία

ΟΛΟΙ
(όλοι κοιτιούνται με απορία και σκεπτικισμό)
.....Κοιτά, δεν ξέρουμε πως σου το πούμε
Αλλά δε μπορούμε ένα μόνο χρώμα να κοιτούμε

*(Μετά το μπλε, το κόκκινο, το κίτρινο, δίνει το καθένα το δικό του χρώμα στον πίνακα
του ζωγράφου. Ο πίνακας αλλάζει χρώμα κάθε φορά με τη βοήθεια της προβολής από
υπολογιστή. Όμως το αποτέλεσμα κάθε φορά είναι μονότονο, δε αναδεικνύει τα
σχήματα του πίνακα με αποτέλεσμα αυτά να δυσανασχετούν.
Τελικά με λίγη παρότρυνση τα χρώματα αποφασίζουν να συνεργαστούν.)*

ΑΝΘΡΩΠΟΙ
Για ακούστε με λοιπόν ....
Σε ετούτη την ιστορία δε χωρά αμφιβολία
Τα χρώματα είναι όλα σπουδαία,
άσπρα, κίτρινα και κόκκινα
όλα αναγκαία

ΑΝΘΡΩΠΟΙ
Θα συνεργαστούμε ΟΛΟΙ μαζί
για να βρούμε τη λύση, τη σωστή

ΟΛΟΙ
Με το ένα με το δύο με το τρία

Χρώματα στο πίνακα!!!!

ΌΛΟΙ

Ααα! Καταπληκτικό!! Μοναδικό!!

Πώς το κάναμε αυτό;

(μιλούν όλοι μαζί καμαρώνοντας το πίνακα)

ΧΡΩΜΑ

Ησυχία! Ησυχία!

όλοι στις θέσεις σας ξανά

γιατί ο ζωγράφος τώρα ξυπνά

Θέλω να μάθω τελικά

Αν θα του αρέσει η ζωγραφιά

(Ο ζωγράφος ξυπνά, τεντώνεται, βλέπει το πίνακα και τρίβει τα μάτια του. Ξανακοιτά και μένει έκθαμβος. Στη συνέχεια ο αφηγητής αναλαμβάνει να εξηγήσει στον ζωγράφο πως τα χρώματα ανέλαβαν μόνα τους να τελειοποιήσουν τον πίνακα. Ο ζωγράφος που τα έχει πραγματικά χαμένα, αναφωνεί:

ΖΩΓΡΑΦΟΣ

Μα τα χίλια παγωτά!

δεν είμαστε καλά!

(Τότε ο αφηγητής καλεί τα χρώματα να σηκωθούν από την παλέτα)

ΑΦΗΓΗΤΗΣ

Ελάτε μη ντρέπεστε λοιπόν

Και μη κάθεστε οκλαδόν

(Τα χρώματα σηκώνονται από την παλέτα και πιάνουν από το χέρι τον ζωγράφο και τους ανθρώπους -τα σχήματα- του πίνακα)

ΧΡΩΜΑ

Ζωγράφε μας καλέ

και πίνακα ζωγραφιστέ

σας καλούν τα χρώματα

για τρελά καμώματα

(πιάνονται όλοι σε ημικύκλιο για χορό και απευθύνονται στο κοινό)

ΧΡΩΜΑΤΑ

κι όποιος τραγουδά ωραία

ας έρθει στη παλιοπαρέα

ΧΡΩΜΑΤΑ

κι όποιος τραγουδά κακά

ας τον να χειροκροτά

ΧΡΩΜΑ

(δίνει το σήμα για να ξεκινήσει η μουσική)

(Χορεύουν όλοι μαζί και τραγουδούν ένα αγαπημένο τραγούδι)².

Συμπεράσματα

Τα οφέλη που αποκομίσαμε όλοι από την εφαρμογή και υλοποίηση του θεατροπαιδαγωγικού προγράμματος ήταν πολλά, τόσο για τους φοιτητές/τριες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα όσο και για τους εκπαιδευόμενους. Ειδικά για τους δεύτερους, η αξιολόγηση του προγράμματος κατέδειξε σαφή βελτίωση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων τους, ενώ παράλληλα τόνωσε την αυτοπεποίθησή τους και έδωσε νέα ώθηση στις διαπροσωπικές και κοινωνικές τους σχέσεις.

Ειδικότερα σε επίπεδο ομάδας οι εκπαιδευόμενοι:

- εξέφρασαν τη διάθεση συμμετοχής σε ομαδικές δραστηριότητες και ανέπτυξαν συνεργατική διάθεση (100%).
- έγιναν πιο δεκτικοί/ες σε νέες καταστάσεις (89%).
- Ανέπτυξαν αισθήματα εμπιστοσύνης στην ομάδα και εμφάνισαν πιο κοινωνική συμπεριφορά (78%).
- Πέτυχαν την ολοκλήρωση μιας προγραμματισμένης εργασίας σε συνεργασία με την ομάδα (78%).

Σε προσωπικό επίπεδο :

- Αυξήθηκε η αυτοεκτίμηση και η αυτοπεποίθησή τους, καθώς ένιωσαν ότι μπορούν να πετύχουν σε αυτό που αναλαμβάνουν (67%).
Μάλιστα, για ορισμένους από τους εκπαιδευόμενους που εξέφραζαν την επιθυμία να γίνουν διάσημοι καλλιτέχνες (ηθοποιοί, τραγουδιστές), η συμμετοχή τους σε μια παράσταση που παρουσιάστηκε σε ένα μεγάλο θέατρο, αποτέλεσε εκπλήρωση για τους ίδιους ενός προσωπικού στόχου, γεγονός που τους έδωσε μεγάλη ικανοποίηση.
- Άρχισαν να εξωτερικεύουν καλύτερα τα συναισθήματά τους και ανέπτυξαν φιλίες τόσο με τις εκπαιδευτριες όσο και με τους/τις φοιτητές/τριες (89%).

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας συνάδουν με αποτελέσματα άλλων ερευνών που σημειώνουν πως μέσα από το παιχνίδι, τα παιδιά μαθαίνουν πώς να χτίσουν φιλίες, τους βοηθά να αναπτύξουν αισθήματα συμπάθειας προς τους άλλους, καλλιεργεί την ενσυναίσθηση και ενισχύει την αυτοπεποίθησή τους (Brazelton & Greenspan, 2006). Συνάμα ενισχύεται η υιοθέτηση συνεργατικών ρόλων και η αλληλεπίδραση μεταξύ των συμμετεχόντων (Heathcote, 1984, Slade, 1980).

Όμως, το πιο σημαντικό είναι ότι ζήσαμε μαζί ιδιαίτερες στιγμές, που μας ένωσαν ως ανθρώπους και ως ομάδα. Γιατί Τέχνη χτίζει γέφυρες. Δεν είναι για τους λίγους, αλλά μια μορφή έκφρασης για όλους. Είναι μια παγκόσμια γλώσσα επικοινωνίας.

---

² Οι φοιτητές/τριες επέλεξαν το τραγούδι «Χέρια ψηλά» του τραγουδιστή και συνθέτη Μ. Χατζηγιάννη

Βιβλιογραφία

1. Brazelton T.B. & Greenspan, S.I. (2006). Why children need ongoing nurturing relationships. *Scholastic Early Childhood Today*, Vol 21(No 1), 14-15.
2. Heathcote, D. (1984). *Collected writings on education and drama*. London: Hutchinson.
3. Honig, A. S. (2006). What infants, toddlers and preschoolers learn from play: 12 ideas. *Montessori Life* 18(1), 16-21.
4. Slade, P. (1980). *Child drama*. London: Hodder and Stoughton.
5. Wall, K. (2011). *Special needs and early years: A practitioner's guide*. London: Sage Publications ltd.
6. Κοντογιάννη, Α. (2000). *Η δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
7. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (1996). *Πλαίσιο αναλυτικού προγράμματος ειδικής αγωγής: Π.Δ. 301, ΦΕΚ 208/29.08.1996, τ. Α'.*
8. Σέξτου, Π. (2005). *Θεατροπαιδαγωγικά προγράμματα στα σχολεία*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
9. Σέξτου, Π. (2007). *Πρακτικές εφαρμογές θεάτρου στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: εκδόσεις Καστανιώτης.
10. Τσιμπιδάκη, Α., Κλαδάκη, Μ. (2009). Γνωρίζω τη γειτονιά μου: Ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης παιδιών με νοητική καθυστέρηση μέσα από τη χρήση του θεατρικού παιχνιδιού. Στο Α. Τριλιανός, Ι. Καραμήνας (Επιμ.) *6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο. Ελληνική Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Έρευνα*. Πρακτικά Συνεδρίου, τομ. Β' (σσ.1054-1062). Αθήνα: εκδόσεις Ατραπός.
11. Τσιμπιδάκη, Ασημίνα, Κλαδάκη, Μαρία, Αρτεμίου, Χρίστος, Βασιλείου, Ανδρέας, Βενέτη, Παναγιούλα, Κωνσταντίνου, Ευανθία, Παναγίδου, Χριστιάννα, & Παπαδάμου, Τρύφωνας (2007). Θεατρικό παιχνίδι από και για παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: Η καταγραφή ενός προγράμματος σε κέντρο ημερήσιας φροντίδας. *Specialeducation.gr*. Ανακτήθηκε 3 Μαρτίου 2015, από http://www.specialeducation.gr/files4users/files/doc/8eatriko%20paignidi_amea.doc
12. Χρηστάκης, Κ. (2002). *Διδακτική προσέγγιση παιδιών και νέων με μέτριες και σοβαρές δυσκολίες μάθησης*. Αθήνα: Ατραπός.